

دارای رتبه علمی - پژوهشی از کمیسیون نشریات علوم پزشکی کشور

مقایسه آگاهی و عملکرد کارکنان آزمایشگاههای بالینی خصوصی با مراکز آموزشی دانشگاه علوم پزشکی شیراز در مورد بیماری ایدز

چکیده

زمینه و هدف: بیماری ایدز یکی از بیماریهای مهم جهان بوده که نه تنها یک مشکل بهداشتی و درمانی محسوب می شود بلکه ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی دارد. توجه به گروههای در معرض خطر از جمله کارکنان آزمایشگاهها از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در این مطالعه میزان آگاهی کارکنان آزمایشگاههای خصوصی و دولتی نسبت به این بیماری تعیین و مقایسه شد.

روش بررسی: این مطالعه توصیفی تحلیلی به روش مقطعی بر روی 350 نفر از کارکنان آزمایشگاههای خصوصی و مراکز آموزشی دانشگاه علوم پزشکی شیراز در سال 1390 انجام شد. اطلاعات با استفاده از پرسشنامه که شامل سه قسمت، سوالات دموگرافیکی، سوالاتی در مورد شناخت در زمینه های مختلف بیماری ایدز و قسمت آخر مربوط به عملکرد پرسنل بود جمع آوری گردید. نتایج توصیفی به صورت جدول و نمودار و نتایج تحلیلی با انجام آزمون *t-test* و کای اسکور تجزیه تحلیل شد.

یافته ها: میزان آگاهی از بیماری ایدز در زمینه های مختلف در آزمایشگاههای خصوصی و دولتی یکسان بود و از نظر آماری تفاوت معنی داری مشاهده نشد و تنها در زمینه شناخت علائم و درمان بیماری تفاوت معنی دار مشاهده شد ($P=0/01$)، به طوری که اطلاعات کارکنان آزمایشگاههای خصوصی بیشتر از دولتی بود 92/7% از کارکنان آزمایشگاهها در زمینه راههای انتقال و 99/2% در زمینه شناخت عامل بیماری آگاهی داشتند. 61/2% از کارکنان در مورد افراد در معرض خطر و 53/1% از آنان در مورد راههای پیشگیری آگاهی داشتند. عملکرد هر دو گروه از نظر پوشیدن دستکش و سرنگ یکبار مصرف خوب بود، عملکرد مراکز خصوصی و دولتی در دفع بهداشتی زباله های عفونی به ترتیب 92/6% در برابر 77% بود.

نتیجه گیری: با توجه به پایین بودن درصد شناخت کارکنان آزمایشگاههای خصوصی و دولتی در مورد روشهای پیشگیری و افراد در معرض خطر بیماری ایدز لازم است برنامه ریزی آموزشی ضمن خدمت برای کلیه پرسنل آزمایشگاهها انجام شود. آزمایشگاههای دولتی لازمست فعالیت های مناسبتری برای دفع بهداشتی زباله ها انجام دهند.

واژه های کلیدی: ایدز، کارکنان آزمایشگاه، آگاهی، عملکرد

محمد امین رضایی

گروه علوم آزمایشگاهی، دانشکده پیراپزشکی دانشگاه
علوم پزشکی شیراز

فریبا قهرمانی

گروه اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی
شیراز

نویسنده مسئول: فریبا قهرمانی

تلفن: 0711 - 7251001

پست الکترونیک:

ghahramani@sums.ac.ir

آدرس: شیراز، بلوار کوی زهرا، دانشکده بهداشت،
گروه اپیدمیولوژی

وصول مقاله: 90/3/19

اصلاح نهایی: 90/6/9

پذیرش مقاله: 90/8/20

آدرس مقاله:

رضایی م، قهرمانی ف. مقایسه آگاهی و عملکرد کارکنان آزمایشگاههای بالینی خصوصی با مراکز آموزشی دانشگاه علوم پزشکی شیراز در مورد بیماری ایدز. مجله علوم آزمایشگاهی، 1390 دوره پنجم (شماره 1): 60-56

مقدمه

شد. با توجه به میزان آگاهی از این بیماری که در سایر مطالعات به طور متوسط 80% گزارش شده با استفاده از فرمول مربوطه حجم نمونه 240 نفر تعیین شد که برای اطمینان بیشتر 110 نفر به نمونه‌ها اضافه کردیم. و نمونه‌گیری از آزمایشگاهها به صورت تصادفی انجام گرفت.

پرسشنامه‌ای توسط محقق تنظیم شد که شامل سؤالات دموگرافیکی، شناخت راههای انتقال و پیشگیری، علائم بیماری ایدز و شناخت تفاوت HIV و AIDS و نحوه عملکرد کارکنان بود. برخی از سؤالات با توجه به پاسخ فرد گروه بندی شد به طوری که اگر فردی کمتر از سه مورد از روشهای پیشگیری و راههای انتقال و افراد در معرض خطر بیماری را بیان می‌کرد در سطح ضعیف، بین 3 تا 5 مورد سطح متوسط و اگر بیش از 5 مورد را به طور صحیح بیان می‌کرد در سطح خوب کدگذاری شد. در خصوص شناخت عامل نیز آنها یک به عامل ویروس اشاره کرده بودند آگاهی خوب داشتند و بقیه آگاهی ضعیف داشتند. کسانی که می‌دانستند افراد آلوده به HIV الزاماً بیمار نمی‌شوند به این منزله بود که تفاوت AIDS و HIV را می‌دانند. روایی پرسشنامه توسط متخصصین بیماریهای عفونی، اپیدمیولوژی و آموزش بهداشت تعیین شد و برای پایایی پرسشنامه از آلفای کرون باخ استفاده شد ($\alpha=0/7$). ورود اطلاعات و تجزیه و تحلیل آماری با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه 11/5 انجام گرفت. نتایج تحلیلی با آزمون t-test و کای اسکور انجام شد.

یافته‌ها

در این تحقیق 28/8 درصد از افراد تحت مطالعه مرد و 71/2 درصد زن بودند. میانگین سنی این افراد 33/7 سال بود. 98/5 درصد از کارکنان آزمایشگاهها در هر دو گروه با بیماری ایدز آشنایی کلی داشتند. 99/2 درصد از این افراد عامل بیماری و 92/7 درصد راههای انتقال، 53/1% راههای پیشگیری و 61/2 درصد افراد در معرض خطر بیماری را می‌شناختند. تنها 42/8 درصد از کل کارکنان تفاوت HIV و AIDS را می‌دانستند. در هیچ یک از این متغیرها بین دو گروه آزمایشگاههای دولتی و خصوصی اختلاف معنی‌دار مشاهده نشد (جدول 1).

بیماری ایدز یا سندروم نقص اکتسابی ایمنی، یک بیماری کشنده ناشی از یک رتروویروس می‌باشد، که دستگاه ایمنی انسان را در هم شکسته و قربانی خود را در برابر عفونت‌های فرصت طلب مرگبار آسیب پذیر می‌نماید (1). این بیماری هنوز یکی از بیماریهای مهم جهان بوده که نه تنها یک مشکل بهداشتی، درمانی می‌باشد بلکه ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نیز دارد. در کشور ما این بیماری در حال گسترش بوده و آخرین گزارش آماری بالغ بر 19435 مورد شناسایی شده را نشان می‌دهد. در جهان بیش از 32 میلیون فرد با این ویروس زندگی می‌کنند و نزدیک به 28 میلیون نفر به دلیل بیماری جان خود را از دست داده‌اند (2). ویروس این بیماری از راه آمیزش، تماس با خون آلوده و مادر به جنین منتقل می‌شود. گروه‌های پر مخاطره در این بیماری مردان همجنس‌باز، آمیزش با افراد متعدد (زنان بدکاره)، معتادان به مواد مخدر تزریقی، گیرندگان خون و فرآورده‌های خونی، مبتلایان به هموفیلی، کارکنان آزمایشگاهها و بیمارستانها هستند. یکی از برنامه‌های انجام شده جهت پیشگیری از بیماری ایدز آموزش همگانی می‌باشد، با یستی ارزیابی و پایش از این برنامه در سطح کشور بخصوص افراد در معرض خطر انجام شود. فعالیت پیرایشکان و از جمله کارکنان آزمایشگاهها نیز تحت تأثیر اپیدمی ایدز قرار دارد. آنها در طی مراحل آزمایش نمونه‌های مختلف به ویژه نمونه خون و منی در معرض خطر قرار دارند (3).

در زمینه آگاهی کارکنان آزمایشگاهها در مورد ایدز در شیراز تا کنون مطالعه‌ای انجام نشده است. هدف از این مطالعه بررسی میزان آگاهی و عملکرد کارکنان آزمایشگاههای دولتی و خصوصی است تا در صورت لزوم تدبیری جهت آموزش‌های لازم برای این افراد اتخاذ گردد.

روش بررسی

این مطالعه توصیفی، تحلیلی به روش مقطعی بر روی 185 نفر از کارکنان 14 آزمایشگاه دولتی و 165 نفر از کارکنان 16 آزمایشگاه خصوصی شیراز در سال 1390 انجام

جدول 1- درصد فراوانی شاخصهای مربوط به میزان آگاهی از بیماری ایدز در آزمایشگاههای خصوصی و دولتی شیراز سال 1390

شاخصها	راه پیشگیری		راه انتقال		شناخت عامل		شناخت افراد در معرض خطر		شناخت دوره کمون		شناخت تفاوت HIV و AIDS
	دولتی	خصوصی	دولتی	خصوصی	دولتی	خصوصی	دولتی	خصوصی	دولتی	خصوصی	میزان آگاهی
خوب	95 (%51/4)	91 (%55/1)	173 (%93/5)	151 (%91/5)	185 (%100)	162 (%98/3)	103 (%55/7)	112 (%67/9)	128 (%69/2)	102 (%61/9)	72 (%43/6)
متوسط	48 (%25/9)	44 (%26/7)	9 (%4/9)	10 (%6/1)	-	-	48 (%25/9)	31 (%18/8)	28 (%15/1)	34 (%20/7)	25 (%15/2)
ضعیف	42 (%22/7)	30 (%18/2)	3 (%1/6)	4 (%2/4)	-	3 (%1/7)	34 (%18/4)	22 (%13/3)	29 (%15/7)	29 (%17/4)	68 (%41/2)
جمع	185 (%100)	165 (%100)	185 (%100)	165 (%100)	185 (%100)	165 (%100)	185 (%100)	165 (%100)	185 (%100)	165 (%100)	185 (%100)

جدول 2- مقایسه عملکرد بیمارستانهای خصوصی و دولتی شیراز در خصوص دفع مواد عفونی آزمایشگاهها

نحوه دفع زباله های آزمایشگاه	بیمارستان خصوصی	بیمارستان دولتی
ضد عفونی زباله ها	92/6%	77%
دفع با سایر زباله ها	-	2/9%
بدون ضد عفونی جدا از سایر زباله ها	7/4%	19/4%
سوزاندن	-	0/7%
جمع	100%	100%

از نظر دفع زباله های عفونی عملکرد آزمایشگاههای خصوصی بهتر از دولتی بود و این اختلاف از نظر آماری معنی دار بود ($P=0/005$). 92/6 درصد از آزمایشگاههای خصوصی و 77% از آزمایشگاههای دولتی زباله ها را ضد عفونی و دفع می کردند (جدول 2)

میزان آگاهی در زمینه های مختلف بیماری ایدز در گروههای سنی و جنسی یکسان بود. فقط در خصوص شناخت علائم این بیماری آگاهی کارکنان زن بیشتر از مردان بود. به طوری که 73% از زنان و 58/7% از مردان از علائم بیماری آگاهی داشتند که این اختلاف از نظر آماری معنی دار بود ($P=0/04$). بین سابقه کار و میزان آگاهی از بیماری ایدز رابطه معنی داری مشاهده نشد. میزان آگاهی کارکنان آزمایشگاههای بالینی در کلیه زمینه های بیماری ایدز با تحصیلات آنها در گروه دیپلم و سایر گروهها با ($P=0/001$)

در زمینه قابلیت درمان و علائم بیماری ایدز اطلاعات کارکنان آزمایشگاههای خصوصی بهتر از دولتی بود به طوری که 87/6 درصد از کارکنان آزمایشگاههای خصوصی و 82 درصد از آزمایشگاههای دولتی میدانستند که ایدز قابل درمان نیست و این اختلاف با ($P=0/012$) از نظر آماری معنی دار بود. 74/4 درصد از کارکنان آزمایشگاههای خصوصی و 64 درصد از آزمایشگاههای دولتی با علائم بیماری آشنایی داشتند، این اختلاف نیز از نظر آماری معنی دار بود ($p=0/04$). 93 درصد از کادر فنی دستکش می پوشیدند و 95% از سرنگ یکبار مصرف استفاده می کردند. از نظر پوشیدن دستکش و استفاده از سرنگ یکبار مصرف هنگام کار عملکرد آزمایشگاههای خصوصی و دولتی یکسان بود و هر دو در حد مطلوب بودند و اختلاف از نظر آماری معنی دار نبود.

مطالعاتی که در چین بر روی دانشجویان پزشکی و جمعیت 50-18 ساله انجام شده نشان داده شده است که میزان آگاهی افراد در این کشور بالا است (10 و 11).

در مطالعاتی که در نیجریه انجام شده نشان داده شده است که اطلاعات پرسنل بهداشتی در مورد ایدز خوب است و فقط در مورد شناخت افراد در معرض خطر اطلاعات کمی دارند (12 و 13). در مطالعه حاضر نیز مشخص شد که اطلاع کارکنان آزمایشگاه در مورد شناخت افراد در معرض خطر ایدز پایین است.

در مطالعه ای که در بندر عباس انجام شده است همانند مطالعه حاضر مشخص شده است که بین میزان آگاهی و جنس اختلاف معنی داری وجود ندارد ولی بین تحصیلات و میزان آگاهی از ایدز اختلاف معنی دار وجود دارد (14). در مطالعه ای در بوشهر نیز مشخص شد اطلاعات افراد در زمینه انتقال بیماری بهتر از شناخت راههای پیشگیری است (15). نتایج این تحقیق نشان داد که خوشبختانه عملکرد کارکنان آزمایشگاههای خصوصی و دولتی در زمینه استفاده از دستکش هنگام کار و سرنگهای یکبار مصرف هنگام خون گیری خوب بوده و در مورد دفع مواد زائد عفونی نیز عملکرد آزمایشگاههای خصوصی بهتر از دولتی بوده است.

با توجه به نامطلوب بودن اطلاعات آزمایشگاههای دولتی در زمینه علائم و درمان بیماری ایدز و نامطلوب بودن اطلاعات آزمایشگاههای خصوصی و دولتی در زمینه راههای پیشگیری، افراد در معرض خطر و دوره کمون بیماری ایدز، مسئولین بهداشت و درمان باید با برگزاری دوره های ضمن خدمت، و در اختیار گذاشتن منابع آموزشی نسبت به ارتقاء سطح آگاهی کارکنان آزمایشگاههای دولتی و خصوصی اقدام نمایند.

رابطه معنی دار داشت و بین فوق دیپلم و لیسانس به بالا اختلاف معنی دار مشاهده نشد. اطلاعات کادر فنی در زمینه های راههای پیشگیری، راههای انتقال، افراد در معرض خطر و علائم بیماری بیشتر از کادر دفتری و خدماتی بود ولی در زمینه درمان و دوره کمون اطلاعات در سمتهای شغلی مختلف یکسان بود.

بحث

در نقاط مختلف ایران و جهان بررسی هایی در زمینه میزان آگاهی از ایدز در کارکنان آزمایشگاهها و بیمارستانها انجام شده و نتایج متفاوتی به دست آمده است.

در مطالعه ای که در سال 81 در گیلان انجام شده نتایجی مشابه مطالعه حاضر به دست آمده است به طوری که نشان داده شده است که اطلاعات کارکنان آزمایشگاهها در زمینه راههای پیشگیری کمتر از راههای انتقال است. در همین مطالعه از نظر رابطه میزان آگاهی و مشخصات فردی نتایج مشابه مطالعه حاضر به دست آمده به طوری که بین آگاهی و سن و جنس رابطه مشاهده نشد ولی رابطه بین میزان آگاهی و تحصیلات معنی دار بود (3).

مطالعه ای در کرمان در سال 70 انجام شده و نشان داده شده است که بیمارستانها در زمینه آموزش کارکنان در رابطه با بیماری ایدز ضعیف عمل میکردند (4). در یک مطالعه ای که در آزمایشگاههای تشخیص طبی بیمارستانهای تابعه علوم پزشکی تهران انجام شده مشخص گردیده که 84% کارکنان فرورفن سوزن در دست و 100% آنها شکسته شدن لوله آزمایش در دستها را تجربه کرده اند (5). این آمار نشان می دهد که کارکنان آزمایشگاهها به طور جدی در معرض خطر ابتلا به این بیماری هستند.

نتایج به دست آمده از چندین مطالعه در هند نشان داده است که پرستاران شاغل در بیمارستانها بیماری ایدز را جدی نمی گیرند و در زمینه های مختلف این بیماری آشنایی کافی ندارند (6-8). در یک مطالعه انجام شده بر روی کارکنان بهداشتی در غرب بنگال نشان داده شد که 60% از پرسنل از جمله پزشکان اطلاع کافی از ایدز ندارند (9). نتایج مطالعه حاضر نشان می دهد که میزان آگاهی کارکنان آزمایشگاهها ی تحت مطالعه در کشور ما بالاتر از هند و بنگلادش است. در

References

- 1-Shodjai Tehrani H, Malek Afzali H. *preventive and social medicine*.1994; first edition:377
- 2- Kazerooni A, Amini Lari M, Joolaei H , Parsa N. *Knowledge and Attitude of Male Intravenous Drug Users on HIV/AIDS Associated High Risk Behaviors in Shiraz Pir-Banon Jail, Fars Province, Southern Iran*. Iranian Red Crescent Medical Journal. 2010; 12(3):334-336
- 3-Poorsheikhian M, Kazemnejad E. *Knowledge and attitudes about AIDS clinical laboratory workers in Gilan* ". Feiz.2004; 29:66-72
- 4-Foroogh Ameli G. *Knowledge of nurses about AIDS in Kerman* .Journal of Hayat1391; 5(6): 48-53.
- 5-Ranieein M, Safdari R. *Frequency of exposure to risk factors during medical diagnostic laboratories serving the staff of Medical Sciences affiliated hospitals and health services in Tehran in 2004*. Journal of Payavarde Salamat.2008; 2(3), 33-41.
- 6-Sudha RT, Vijay DT, Lakshmi V. *Awareness, attitudes, and beliefs of the general public towards HIV/AIDS in Hyderabad, a capital city from South India*.Indian J Med Sci. 2005; 59(7):307-16.
- 7- Unnikrishnan B, Mithra PP, Rekha T, Reshmi B. *Awareness and Attitude of the General Public Toward HIV/AIDS in Coastal Karnataka*. Indian J Community Med. 2010; 35(1):142.146
- 8-Kubde SS, Zodpey SD, Vasudeo ND. *AIDS awareness among nursing students*. Indian J Public Health.1995; 39 (3):109-12.
- 9-Dobe M. *Awareness on AIDS among health care professionals*. Indian J Public Health. 1995; 39 (3):105-8.
- 10-Lau JT, Tsui HY. *Discriminatory attitudes towards people living with HIV/AIDS and associated factors: a population based study in the Chinese general population*.Sex Transm Infect. 2005; 81(2):113-9.
- 11-Albrektsson M, Alm L, Tan X, Andersson R. *HIV/AIDS awareness, attitudes and risk behavior among university students in Wuhan, China*. Open AIDS J. 2009 27; 3:55-62.
- 12-Olowookere SA, Fatiregun AA, Osagbemi KG. *Awareness and attitude of health workers at a Nigerian HIV treatment clinic toward HIV/AIDS and HAART adherence*. J Int Assoc Physicians AIDS Care (Chic). 2009;8(3):208-12.
- 13-Odujinrin OM, Adegoke OA. *AIDS: awareness and blood handling practices of health care workers in Lagos, Nigeria*. Eur J Epidemiol. 1995; 11(4):425-30.
- 14-Salehi L, Salehi F, Shakibzadeh E. *Education-based needs assessment: a step toward effective prevention of AIDS*. JQUMS. 2009; 13(1):73.
- 15-Dehghan A, Saboori HR. *Knowledge, attitude and performance of various sectors of society in relation to AIDS in Bushehr in 2000*. Journal of Raze Behzisti .2004; 29:6-11.